

DOKUMENT O UPRAVLJANJU, IZGRADNJI IN RAZVOJU KNJIŽNIČNE ZBIRKE V KNJIŽNICI SLEPIH IN SLABOVIDNIH MINKE SKABERNE PRI ZVEZI DRUŠTEV SLEPIH IN SLABOVIDNIH SLOVENIJE

I. UVOD

V okviru Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije deluje edina specialna knjižnica za slepe in slabovidne Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne (v nadaljevanju KSS), ki izvaja knjižnično dejavnost v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe, slabovidne osebe ter osebe z motnjami branja na območju cele države Slovenije. Prilagajanje knjig v zvočni zapis, brajico, e-obliko in povečan tisk ter s tem skrb za razvoj bralne kulture je ena od pomembnih dejavnosti te knjižnice. Ob knjigah, prilagojenih v prej navedene oblike, se slepi in slabovidni duhovno bogatijo, samostojno izobražujejo, sprostijo, preko njih so v stiku s svetom in z napredkom na različnih področjih, knjige pa jim posredujejo tudi kulturne vrednote. Tako se po možnostih, ki so jim s tem na voljo, vsaj nekoliko približajo ostalim (polnočutnim) ljudem.

KSS izvaja knjižnično dejavnost kot javno službo in zaradi specifikne njenega gradiva ni odprta za širšo javnost. Uporabniki KSS so tako izključno osebe z motnjami branja (slepi, slabovidni, dislektiki ipd), za katere nastajajo prilagoditve v skladu z 48. a, 48. b in 49. c členom Zakona o avtorski in sorodnih pravicah.

II. NAMEN DOKUMENTA

Dokument opredeljuje politiko izgradnje, upravljanja in razvoja knjižnične zbirke kot podlago za načrtno, sistematično in transparentno gradnjo knjižnične zbirke ter zagotavljanje drugih informacijskih virov v skladu z usmeritvijo Zveze društev slepih in slabovidnih; veljavno zakonodajo, standardi in priporočili. Namen dokumenta je določiti osnovna izhodišča in napotke za vsebinsko in formalno izgradnjo ter razvoj knjižnične zbirke, ki bo uspešno sledila potrebam uporabnikov.

III. ZAKONODAJA, STROKOVNI STANDARDI IN PRIPOROČILA

- Zakon o knjižničarstvu (Uradni list RS, št. 87/01, 96/02 - ZUJIK in 92/15)
- Uredba o osnovnih storitvah knjižnic (Uradni list RS, št. 29/03 in 162/22)
- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Uradni list RS, št. 73/03, 70/08, 80/12 in 28/23)
- Uredba Vlade RS o koncesiji za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne (Uradni list RS št. 52/2016)

- Odločba Ministrstva za kulturo o dodelitvi koncesije za knjižnično dejavnost kot javne službe v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne št. 612 – 10/2016/6 z dne 19. 8. 2016
- Pogodba št. 3340 – 16 – 126070 z dne 7. 10. 2016 o koncesije za knjižnične dejavnosti kot javne službe v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne
- Strokovni standardi za specialne knjižnice (26. 11. 2018-25. 11. 2028) (Nacionalni svet za knjižnično dejavnost, 2018) Dostopno na:
https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/NSKD/Drugi-dokumenti-in-gradiva/51a1ae3669/NSKD_StandSpecKnjiz2018-2028.pdf
- Navodilo za izločanje in odpis knjižničnega gradiva (NUK, 31. 1. 2013) Dostopno na:
<https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/doc00771320130131141048.pdf>

IV. NAMENI IN CILJI PRIDOBIVANJA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA IN INFORMACIJSKIH VIROV

Izgradnja in razvoj knjižnične zbirke ter zagotavljanje drugih informacijskih virov sta temeljni nalogi knjižnice in predpogoj za uresničevanje njenega poslanstva. Z izgradnjo in razvojem zbirke knjižnica sledi informacijskim spremembam ter se prilagaja informacijskim in izobraževalnim potrebam uporabnikov. Knjižnično gradivo in informacijske vire pridobiva z namenom, da zgradi in vzdržuje osrednjo knjižnično zbirko prilagojeno potrebam uporabnikov.

Zbirko redno dopolnjuje s knjižničnim gradivom in z informacijskimi viri ki so prilagojeni potrebam slepih in slabovidnih ter drugim osebam z motnjami branja. Z omogočanjem dostopa do knjižničnega gradiva, informacijskih virov in relevantnih vsebin zainteresiranim uporabnikom omogoča dostop do manjšega dela slovenske in svetovne knjižne produkcije hkrati pa jim nudi podporo pri izobraževanju in osebnostnem razvoju.

V. VRSTE KNJIŽNIČNEGA GRADIVA IN INFORMACIJSKIH VIROV

Knjižnično zbirko KSS sestavljajo knjižno gradivo (strokovne in leposlovne monografske publikacije v obliki kodeksa, pretvojene v brajico in povečan tisk) in neknjižno gradivo (zvočne knjige na CD-ROM nosilcih, zvočne knjige dostopne v Elektronsko informacijskem sistemu ali aplikaciji za mobilne naprave BLINDA).

Strokovne in leposlovne monografske publikacije so pospravljene na policah v skladišču in niso prosto dostopne uporabnikom. Uporabljajo se za proces prilagajanja gradiv v zvočni zapis ter brajico. Do njih imajo dostop zaposleni v knjižnici, posredno pa delno tudi bralci (osebe, ki knjige pretvarjajo v zvočni zapis) in prepisovalci (osebe, ki knjige pretvarjajo v brajico).

Gradivo v brajici je postavljeno na knjižne police po inventarni številki in je uporabnikom dostopno preko knjižničarja in ni v prostem dostopu. Kot je pojasnjeno predhodno, to gradivo nastaja s pomočjo prilagoditve predhodno omenjenih monografskih publikacij.

Gradivo v zvočni obliki ter zapisano na nosilcih zvoka CD-ROM je postavljeno na police po inventarni številki in je uporabnikom dostopno preko knjižničarja oziroma ni v prostem dostopu. Hrani se v obliki CD-ROM plošč. Nastaja s pomočjo prilagoditve predhodno omenjenih monografskih publikacij v zvočni zapis.

VI. NAČIN IZBORA IN PRIDOBIVANJA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA IN INFORMACIJSKIH VIROV

V skladu s potrebami in z željami slepih in slabovidnih bralcev oz. uporabnikov knjižnica ter strokovne presoje zaposlenih bibliotekarjev v KSS, se letno načrtuje povečanje knjižnega fonda zvočnih knjig za cca. 250 še neposnetih del iz domače in svetovne književnosti. Izmed teh posnetih knjig se izbere do 50 naslovov, ki se jih pretvori tudi v dodaten bolj dostopen format DAISY. Povečanje knjižnega fonda knjig v brajevi pisavi knjižnica načrtuje za cca 50 knjižnih del iz domače in svetovne književnosti.

Knjižnica pri sestavljanju seznama knjižnih del, ki se jih iz običajnega tiska prilagodili v zvočni in brajev zapis, upošteva tudi naslednje kriterije:

1. Umetnostna besedila: - pesniške zbirke domačih in tujih avtorjev, - dramska dela domačih in tujih avtorjev, - romane različnih vrst domačih in tujih avtorjev, humoristična dela, - dnevnike in spomine, - dela za otroke in mladino, - eseje.
2. Neumetnostna besedila: - strokovne knjige iz strok, katerim se posvečajo slepi in slabovidni, - poljudnoznanstvena dela s področij psihologije, filozofije, religije, etnologije, zgodovine, upodabljajoče umetnosti.
3. Najbolj brane knjige v slovenskih splošnih knjižnicah.
4. Knjige, ki so prejele slovenske in svetovne literarne nagrade.
5. Knjižne zbirke, posebno še zbirke klasikov.
6. Literarna dela Slovenk in Slovencev iz zamejstva in izseljenišтва.
7. Posebno pozornost posvečamo literaturi, ki utrjuje narodno zavest.
8. Literarna dela, ki so jih napisali slepi in slabovidni iz Slovenije in iz tujine.
9. Potrebe, predlogi in želje uporabnikov.

Prebrane knjige, torej pretvorjene iz običajnega tiska v zvočni zapis, so slepim in slabovidnim uporabnikom ter drugim uporabnikom KSS dostopne na zgoščenkah v obliki digitalnega stisnjene zvočnega zapisa mp3, v DAISY formatu ali preko mobilne aplikacije BLINDA ali preko Elektronskega informacijskega sistema (EIS).

Kot zapisano uvodoma v tem poglavju se določeno število knjig pretvori tudi v brajico in DAISY format.

VII. NAČIN RAZVOJA KNJIŽNIČNE ZBIRKE, IZLOČANJA IN ODPISA GRADIVA

Knjižnica pri ustvarjanju knjižnične zbirke upošteva navedene kriterije iz predhodnega VI. poglavja.

Zvočni zapisi nastajajo tako, da bralci (prostovoljci, ki berejo knjige v črnem tisku) s pomočjo bibliotekarja izberejo monografske publikacije, ki jih nato preberejo in se posnamejo tako, da nastane zvočni posnetek. Ta posnetek nato uredi tonski mojster ter ga pripravi za objavo. Gradivo se vnese v katalog KSS ter zapeče na CD-ROM, ki se zapakira v knjižni paket (možne so kombinacije enega, dveh ali treh CD-jev v plastični mapi odvisno od velikosti knjige), ki je na to postavljen na polico in na voljo uporabnikom. Pripravljeno gradivo se naloži tudi na EIS (elektronski in informacijski sistem) in aplikacijo za mobilne naprave BLINDA, ki uporabnikom omogoča pretočno 24/7 časovno neomejeno predvajanje gradiva na pametnih napravah.

Gradivo v brajici se prevaja s posebnimi računalniškimi programi ali ročno s pomočjo brajeve tipkovnice. Vsaka črka abecede oz znak črnega tiska se pretvori v določeno kombinacijo izbočenih 1 do 6 pik, ki tvorijo vzorec na papirju in ga lahko slepi in slabovidni ljudje preberejo s pomočjo dotika. Ko je besedilo prevedeno v brajico, se lahko natisne na posebnem tiskalniku za brajico. Ta tiskalnik uporablja posebne pnevmatične matrice, ki odtisnejo vzorce kombinacij 6 pik brajice na poseben brajev papir, ki ima posebno elastičnost in omogoča trajno izbočenje pik. Gradivo je zvezano oz. zapakirano v zvezke/fascikle, tako, da ima lahko posamezen naslov več zvezkov zaradi obširnosti gradiva. Gradivo se hrani na policah in je dostopno preko knjižničarja.

Gradiva se ne odpisuje oziroma izloča. Zapise na zastarelih nosilcih (npr. kasete, magnetofonski trak ipd.) se prenese na nove sodobnejše nosilce (iz kaset na CD-ROM).

Poškodovano, založeno ali izgubljeno gradivo se nadomesti s pomočjo ponovne izdelave. V primeru zvočnega zapisa, se poškodovani CD ponovno zapeče, v primeru gradiva v brajici pa se poškodovan zvezek ponovno natisne. Izjema v tem primeru so starejše publikacije v brajici, ki so nastale ročno in jih ni možno reproducirati.

VIII. SKLEP

Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne Zveze društev slepih in slabovidnih bo nadaljevala z izborom gradiv, ki vsebinsko podpirajo poslanstvo Zveze.

Osnovno vodilo pri pridobivanju knjižničnega gradiva bo relevantnost in ažurnost vsebin, pri čemer se bo knjižnica prilagajala tudi potrebam svojih uporabnikov. Glede na cilje, zapisane v finančno ovrednotenem letnem delovnem načrtu Zveze društev slepih in slabovidnih, bo Dokument o gradnji in razvoju knjižnične zbirke pregledan enkrat letno in po potrebi posodobljen glede na ugotovitve članov organov, ki spremljajo izvajanje programa Založništva Zveze, v okviru katerega deluje KSS.

ZA SLEPE ŽE OD 1920
SERVING THE BLIND SINCE 1920

ZVEZA DRUŠTEV SLEPIH
IN SLABOVIDNIH SLOVENIJE
1000 Ljubljana, Groharjeva 2

tel: 01 47 00 211, fax: 01 47 00 220

E-mail: info@zveza-slepih.si

Tako bo zagotovljena izgradnja kakovostne knjižnične zbirke in zagotovljen dostop do gradiva ter drugih informacijskih virov prilagojenih potrebi uporabnikov

V Ljubljani 29. 4. 2024

Pripravil:

David Zalar, mag. bibliotekarstva, vodja Knjižnice slepih in slabovidnih Minke Skaberne

Glavni tajnik ZDSSS

Predsednik ZDSSS

Štefan Kušar

Matej Žnuderl